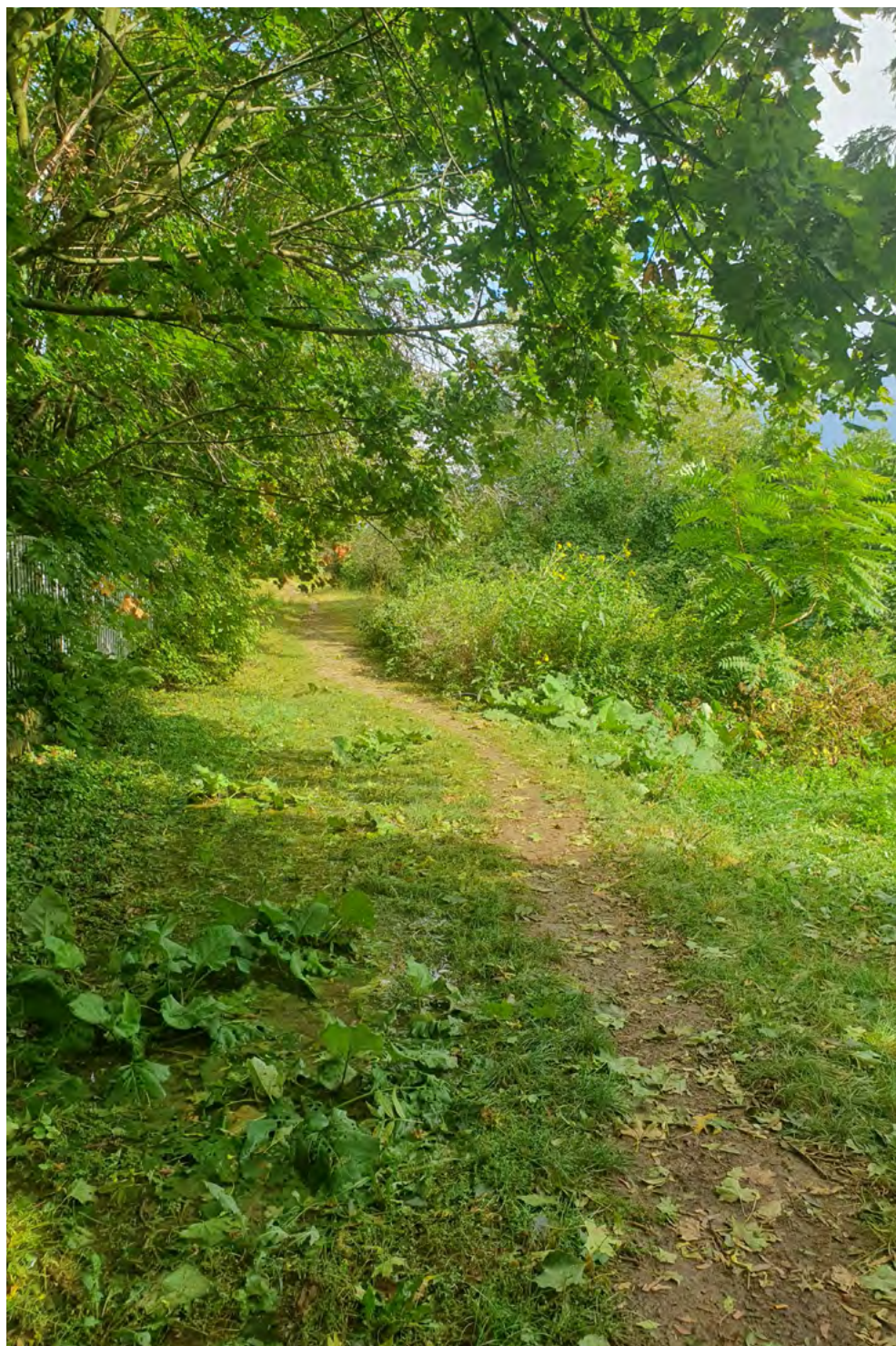

Vycházka

fotografie 53 — Pěšina podél areálu koupaliště, 2024

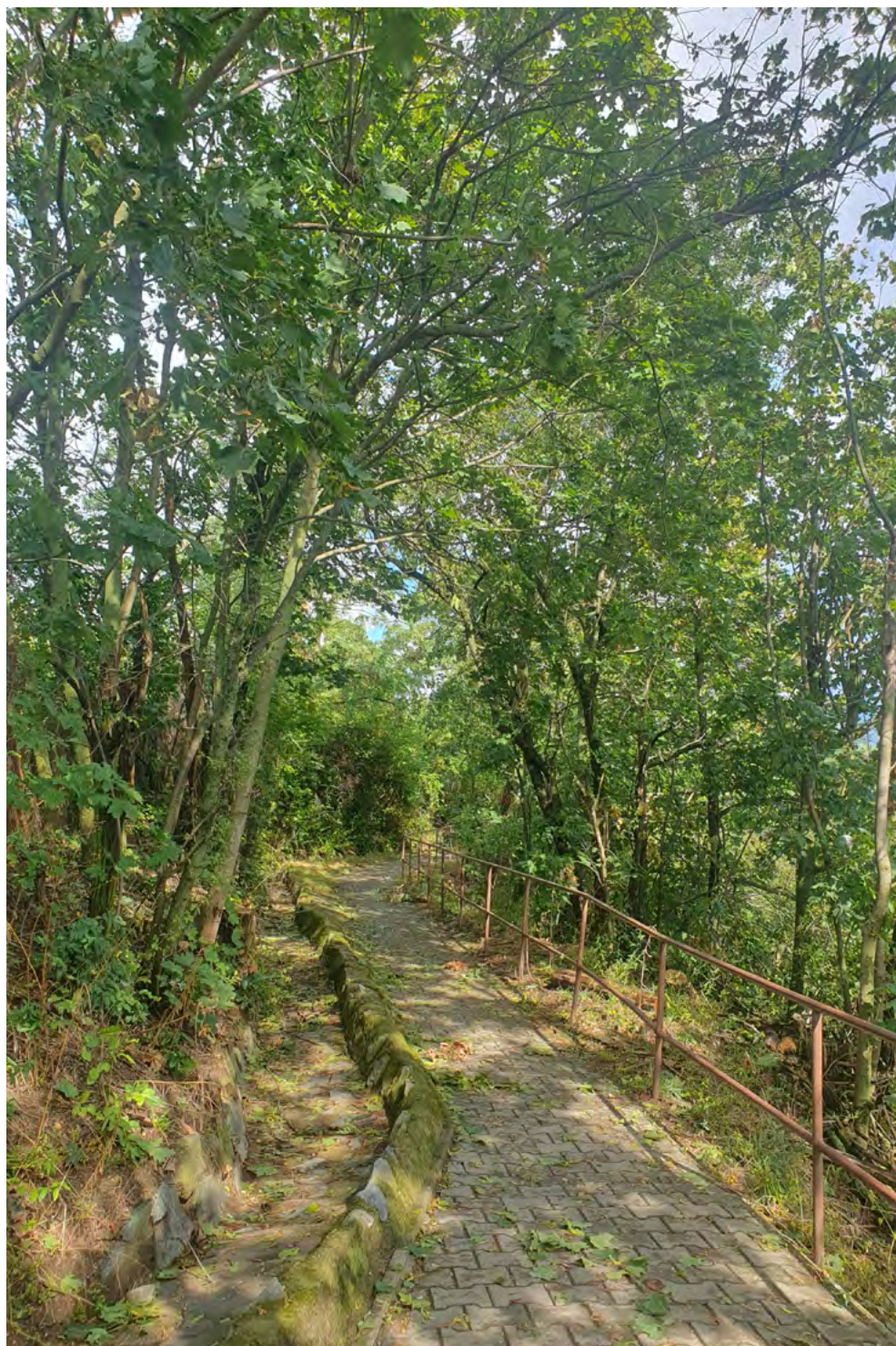
fotografie 54 — Pěšina po vichřici, 2024

fotografie 55 — Výhled na centrum přes betonový plot, 2024

fotografie 56 — Zpevněná cesta mezi zahrádkami a soukromými pozemky, 2024

fotografie 57 — Stinná cesta podél hrany terénního zářezu, 2024

fotografie 58 — Výhled na Špilberk ze schodiště, 2024

fotografie 59 — Pohled do soukromé části zahrádkářské kolonie, 2024

fotografie 60 — Uzamčená brána s ostnatým drátem do zahrádkářské kolonie, 2024

fotografie 61 — Pomalu zarůstající areál bývalého autoservisu, 2024

fotografie 62 — Pomalu zarůstající areál bývalého autoservisu, 2024

fotografie 63 — Automobil v procesu rozkladu, 2024

fotografie 64 — Vjezd do areálu firmy 8D, 2024

fotografie 65 — Pohled dolů ulicí Rybkova, 2024

fotografie 66 — Řadové garáže, 2024

fotografie 67 — Zabydlená ulička mezi budovami kasáren, 2024

fotografie 68 — Zabydlená ulička mezi budovami kasáren, 2024

fotografie 69 — Průhled dolů areálem kasáren, 2024

fotografie 70 — Zarostlá ulička mezi budovami kasáren, 2024

fotografie 71 — Vstup do areálu kasáren od Náměstí Míru, 2024

fotografie 72 — Podélné parkování u severní hranice kasáren, 2024

fotografie 73 — Technologický objekt v areálu kasáren, 2024

fotografie 74 — Tréninkové parkoviště autoškoly, 2024

fotografie 75 — Sklady v areálu kasáren, 2024

fotografie 76 — Křoviny prorůstající ven z areálu kasáren, 2024

fotografie 77 — Pozorovatelna Luftschutz na Kraví hoře, 2024

fotografie 78 — Pozorovatelna Luftschutz na Kraví hoře, 2024

fotografie 79 — Pohled napříč parkem k Náměstí Míru, 2024

fotografie 80 — Pohled napříč parkem k Náměstí Míru, 2024

fotografie 81 — Mlatová cesta pod hvězdárnou, 2024

fotografie 82 — Hvězdárna a planetárium Brno, 2024

fotografie 83 — Zahrádkářská osada, kompostování, 2024

fotografie 84 — Zahrádkářská osada, 2024

fotografie 85 — Průhled přes plot do areálu kasáren, 2024

fotografie 86 — *Rubus idaeus*, 2024

fotografie 87 — Pěšina mezi areálem kasáren a zahrádkami, 2024

fotografie 88 — Pohled na úřednickou čtvrt Šumavská, 2024

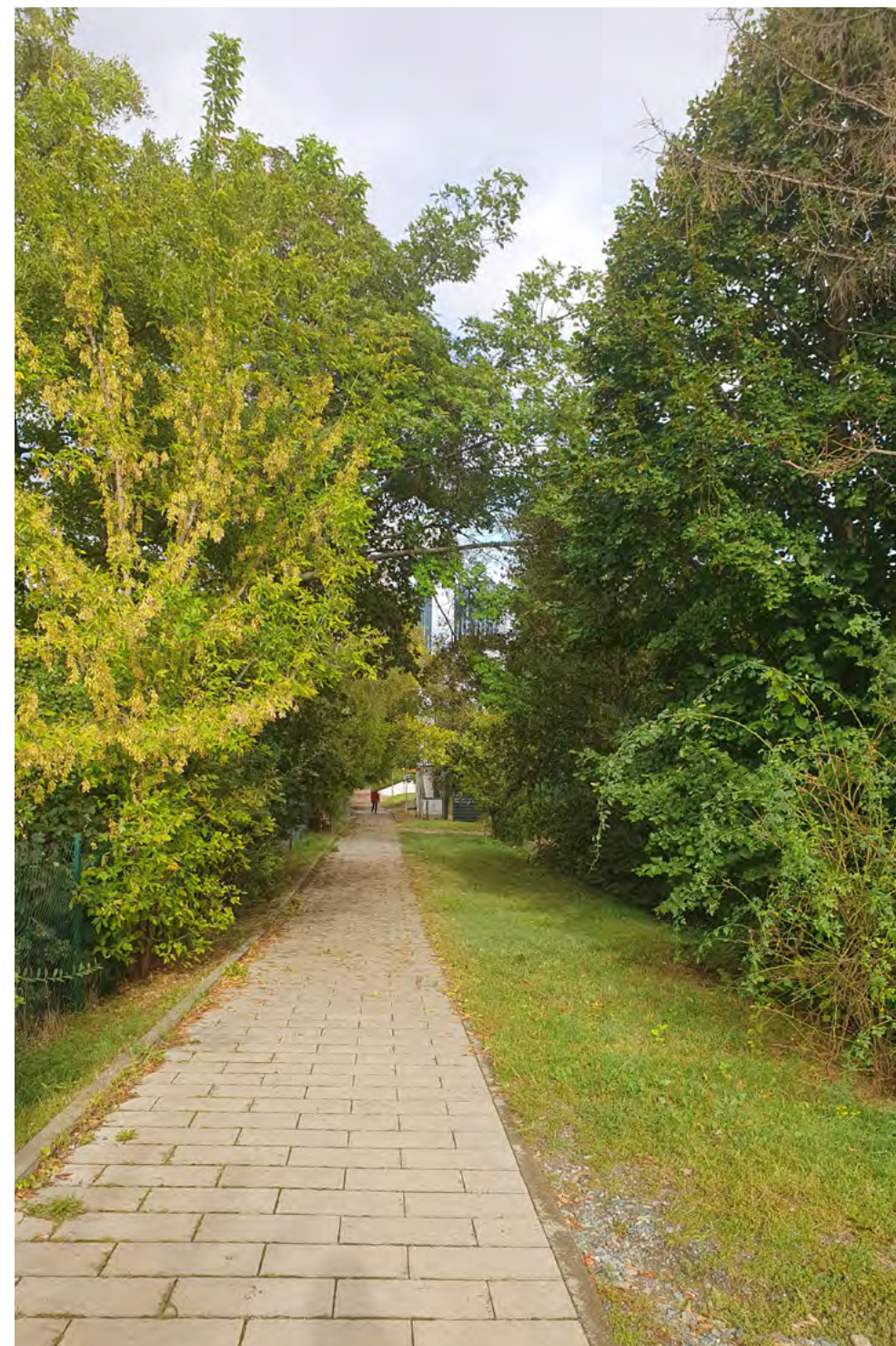
fotografie 89 — *Alkekengi officinarum*, 2024

fotografie 90 — Tenisové kurty mezi zahrádkami, 2024

fotografie 91 — Sportovní areál Gymnázia Matyáše Lercha, 2024

fotografie 92 — Dlážděná cesta mezi zahrádkami, 2024

fotografie 93 — Centrum léčivých rostlin LF MUNI, 2024

fotografie 94 — Centrum léčivých rostlin LF MUNI, 2024

fotografie 95 — Vstup od ulice Úvoz, 2024

fotografie 96 — Vstup do protileteckého krytu od ulice Úvoz, 2024

fotografie 97 — Vstup do lokality z ulice Grohova, 2024

fotografie 98 — Odhalené svahy terénního zářezu z ulice Grohova, 2024

**O prostoru,
který nechce
být vyřešen**

Definice ztraceného prostoru

Co je to vlastně ztracený prostor? A čím se liší od běžného městského prostoru?

Ztracené prostory jsou zbytkové, nestrukturované kusy krajiny – území, která se do města nedokázala integrovat. Může to být vydlážděná plocha u paty paneláku, parkoviště okolo nákupního centra, zapomenutý kousek pod dálničním mostem. Bývají to místa zanedbaná, opuštěná, bez jasných hranic i bez zjevné funkce. Nevlídné anti-prostory, které se vylily z modernistických plánů padesátých a šedesátých let – a na jejichž rozvoj už nikdy nezbyla energie. (Trancik)

Ale právě tím jsou ztracené prostory fascinující. Jsou to slepá místa města, šedé zóny plné potenciálu – místa, kde se může stát cokoli. Pro architekty a urbanisty jsou výzvou i příležitostí. V jejich neurčitosti se skrývá volnost, tvůrčí možnost, prostor pro imaginaci.

A právě na tomto pomezí podle mě stojí i Kraví hora. Není to klasický park, ale není to ani brownfield. Má své kvality – výhledy, stromy, polootevřenost – ale zároveň je zneprístupněná, zamlžená, pro mnohé nečitelná. Pokud o místě nic nevíš, těžko ho najdeš. Většina Brňanů zná Kraví horu jako park, koupaliště, planetárium. Ale málokdo zabloudí do areálu kasáren nebo do zahrádkářských osad.

Z pohledu běžného územního plánování by se dalo říct, že tato místa „nepřinášejí nic pozitivního svému okolí“. S tím ale nesouhlasím. Jak píše Radan Haluzík v knize Město naruby, právě tyto vágní terény často fungují jako ekologické fenomény – útočiště pro rostliny, živočichy i lidi. Jejich ekologická hodnota je vysoká: zadržují vodu, zmírňují teplotní extrémy, a přestože nepůsobí upraveně, plní důležité environmentální i sociální funkce.

Ano, z dlouhodobého hlediska nejsou udržitelné. Jsou neformální, často chaotické, a pro běžného občana mohou působit cize, až strašidelně. Ale kolikrát je právě živý, neplánovaný chaos stabilnější než umělý, nalinkovaný řád. Zatímco pečlivě upravené parky stárnou a potřebují neustálou údržbu, vágní terény si často najdou vlastní rovnováhu – pomalou, nesouměrnou, ale hluboce zakořeněnou v rytmu města, které se proměňuje.

Kraví hora je taková zvláštní konečná. Projdeš parkem – a pak? Koupák, baseball, planetárium... Možná je tam až moc různých funkcí vedle sebe. Možná to místo neví, čím chce být. Nebo je to přesně jeho síla – být nehotovým, otevřeným, ztraceným prostorem, který čeká, až ho někdo znovu najde.

To že se často vágní terény stávají útočištěm bezdomovců, není důkaz jejich selhání – ale selhání města. A problém by se neměl řešit zásahy městské policie, demolicí přístřešků, raziemi. Má se řešit bydlením, a pokud není kde bydlet, zůstávají tyto zapomenuté krajiny místem, kde lze existovat.

Privatizace veřejného prostoru

Nedotknutelnost soukromého vlastnictví sehrála klíčovou roli ve vzniku vágních prostorů v našich městech.

Zatímco historické město utvářelo svá náměstí, ulice i veřejné parky jako jeden propojený celek, moderní město se rozpadlo na mozaiku dílčích odpovědností. Každý kus patří jiné instituci, jinému odboru, jinému zájmu. Výsledkem je koláž – město složené ze soukromých budov a přivlastněných poloveřejných prostor, bez ohledu na kontext, bez celku, bez úvahy o městotvornosti. (Trancik)

V tomto ohledu je Kraví hora výjimkou – a možná i příležitostí. Území není rozdrobeno mezi stovky vlastníků. Až na několik výjimek patří pozemky městu Brnu nebo státním vysokým školám (VUT, MUNI). Vzniká tím prostor pro strategické plánování – ale to se, zatím, neděje. Město váhá. Byrokracie je pomalá, roztržštěná, bez ambicí. A nad tím vším se vznáší stín neschváleného územního plánu (2024), který tuto lokalitu prakticky přehlíží. Jasně východisko neexistuje – jen mlhavá vize, která se neustále odsouvá do budoucna, jež nepřichází.

Politická správa se rozpadla na oddělené zájmy, které mezi sebou soupeří o finance. Soukromé investice diktují tempo, zatímco veřejný prostor zůstává bez zastání. Město přestává být kolektivním dílem – mění se ve spontánní koláž nesourodých úmyslů.

Zajímavé je, že právě zde, na Kraví hoře, by město mohlo jednat skutečně ve veřejném zájmu. Vždyť drží většinu území. Ale realita je taková, že tento rozsáhlý a cenný prostor dnes slouží jen nepatrnému zlomku obyvatel. Ano, komunity v zahrádkách a bývalých kasárnách mají nenahraditelnou hodnotu – ale je správné, aby zájem několika stovek uživatelů převážil nad potřebami města o čtyřech stech tisících? Jak vyvážit lokální přínos místa se širším zájmem společnosti?

Tohle není výzva k likvidaci komunit, ale k přehodnocení. Jak vytvořit model, který nezničí živé komunity, ale zároveň otevře prostor širší veřejnosti? Jak zabránit tomu, aby se Kraví hora nestala jen dalším příkladem urbanistického nezájmu, promarněnou šancí, městskou periferií v centru Brna?

Veřejný zájem totiž nekončí u vlastnictví – začíná u schopnosti s prostorem smysluplně nakládat. Nestačí, že pozemky patří městu. Rozhodující je, co z nich vznikne.

Participace veřejnosti přitom není pouhé gesto. Je to způsob, jak udržet prostor živý. Ano, některé formy komunitního užívání jsou dočasné – proměnlivé podle generací a nálad. Ale právě v té křehké provizornosti může být síla. Zahrádkářské kolonie na Kraví hoře přetrvaly desetiletí. Ne proto, že by byly ideální, ale protože si pro sebe našly tichou rovnováhu.

Zahrádky ve městě

V průběhu psaní této práce jsem si uvědomil, že se u tématu zahrádek potýkám s vnitřním dilematem. Jsem pravděpodobně svazován nostalgií k místu a emocemi. Proto jsem si sepsal několik základních myšlenek, ve kterých se pokusím najít odpověď.

Zahrádkářské kolonie jsou ve městech trvalým zdrojem diskusí – a Brno není výjimkou. Spor o jejich budoucnost se vleče už od 90. let a pravidelně znovu ožívá, zejména v lokalitách jako **Červený kopec**, **Žlutý kopec**, **Kraví hora**. Tyto plochy se staly stálými ohnisky napětí v rámci územního plánování.

Zahrádky přitom městu přinášejí celou řadu přínosů: **podporují biodiverzitu, ochlazují okolí, zadržují dešťovou vodu a nabízejí možnost rekreace** v docházkové vzdálenosti. Přesto jsou oplocené kolonie většinou jako uzavřené enklávy – prostory, které slouží několika vyvoleným na úkor celku.

Otázka tedy možná není „**patří zahrádky do města?**“, ale jaké zahrádky. Mohou být **otevřenější, spontánnější, ne pouze pro vyvolené**? Mohou se stát součástí parků, aniž by ztratily svou podstatu? Inspiraci mohou být Německo a Nizozemsko – země, kde se rozvíjejí otevřené modely zahrádkářství bez plotů a zamčených vrat, s důrazem na komunitu a sdílení.

Kraví hora je v tomto ohledu složitá. Zahrádky zde mají nespornou ekologickou hodnotu, kterou nelze nahradit formální výsadbou. Otevření kolonií – například formou přístupových cest nebo částečně sdílených segmentů – by mohlo nabídnout kompromis. Místo by tak mohlo zůstat **živé, produktivní**, a přitom čitelné a **prostupné** pro širší veřejnost. Jak ukazuje například berlínský Tempelhof – komunitní zahrady a veřejné parky nemusí stát proti sobě, ba naopak se mohou navzájem doplňovat.

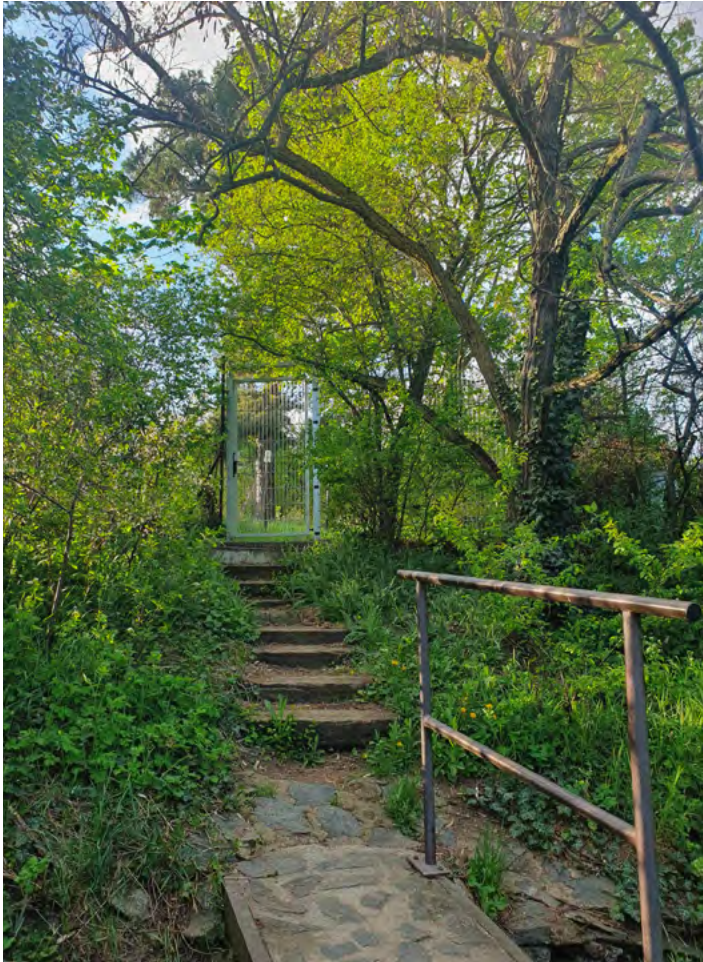
Zrušení zahrádkářských kolonií bude vždy bolestivé, především pro ty, kteří do nich investovali roky života. Město se ale mění, tlak na prostor roste, a nelze donekonečna udržovat představu, že zahrádky jsou nedotknutelné a trvalé. Řešením může být přesun zahrádek na dočasně nevyužívané pozemky – brownfieldy, rezervy pro budoucí zástavbu. Zahrádky tak můžou získat nový, dynamický charakter. Už nebudou celoživotním závazkem, ale spíše proměnlivou formou městského života, reagující na aktuální potřeby. Forma která se objevuje a mizí, tam kde je zrovna potřeba.

Dojiždění za zahrádkou za město je nepohodlné, neekonomické, neekologické. Ale není to stejná cena, jakou dnes platí tisíce lidí, kteří kvůli nedostupnému bydlení denně cestují z okraje města? Možná je načase obrátit perspektivu: spíše než za každou cenu udržovat zahrádku v centru, neměli bychom nejdřív umožnit lidem, aby ve městě mohli vůbec žít?

Otázka zahrádek ve městech tedy není otázkou nostalgie. Je to otázka rovnováhy. Jak navrhnout město, které je zároveň obyvatelné, produkční, přístupné, živé – i naplňující ? Město, kde je místo pro soukromí a komunitu.

fotografie 99 — Zamčená vrata zahrádkářské osady, 2024

fotografie 100 — Vstup do zahrádkářské kolonie, 2025

fotografie 101 — Zamčená branka do zahrádek, 2024

Budme v urbanismu konzervativní: třeba v Brně pod Kraví horou

Martin Švec

Plánovaná výstavba městského parku se stezkou ve stromech na Kraví hoře zničí zdejší uměleckou komunitu a místní obyvatelé zatíží dopady turistického ruchu. Mnohem lépe by bylo ponechat lokalitu vlastnímu, byť nedokonalému životu.

Zahrádkou na Kraví hoře si léčím duši, říká Brňanka

O zahrádkářské kolonii na Kraví hoře hovoří Hana Horáková jako o balzámu na duši. Před jarním úklidem a pálením starých dřevin, které je naplánováno na sobotu 20. dubna, přiblížila, jak obtížné je zajistit si vlastní kousek zeleného ráje uprostřed města. Paní Horáková je v invalidním důchodu a podle svých slov by se doma nebýt zahrádky asi zbláznila. Ostatně o „zotavení uživatelů i jejich rodin“ hovoří také webová stránka zahrádek (www.kh2.cz). Je na ní uvedeno také to, že byly zahrádky založeny 1. října 1946. Český zahrádkářský svaz vybírá od zahrádkářů roční nájem a hradí jím městu Brno pronájem území.

Zprávy » Regiony » Jihomoravský kraj » Umělci z Kraví hory vytvořili petici proti rozšíření parku. ...

Umělci z Kraví hory vytvořili petici proti rozšíření parku. Má přes 700 podpisů

Umělci využívající budovy v bývalém vojenském areálu na Kraví hoře v Brně napsali petici proti rozšíření parku za deset milionů korun, které navrhlo vedení hvězdárny a planetária. Petice má přes 700 podpisů.

Brno na Kraví hoře připravuje novou nemocnici. Nevěděla o ní univerzita ani radnice

Brno chce u parku na Kraví hoře postavit novou městskou nemocnici. Nahradila by dvě současně, vyplývá z nového návrhu územního plánu, který zveřejnil magistrát. Špitál má stát na pozemku Vysokého učení technického. Škola ale o ničem nevěděla, stejně jako čtvrť Brno-střed nebo sousední hvězdárna.

Brno 21.03.19. května 2021 Tento článek je více než rok starý

Areál Vysokého učení technického na Kraví hoře v Brně | Foto: Anna Vavříková | Zdroj: MA/FRA / Profimedia

„Tři desetiletí, po které se nějak věnuju hvězdárně, se vždycky mluvilo o tom, že zle bude městský park a najednou se tu má něco stavět. Nesouhlasím s tím a legálními prostředky budu dělat všechno proti tomu,“ řekl Českému rozhlasu Brno ředitel brněnské hvězdárny a zároveň senátor za hnutí ANO Jiří Dušek.

Zachraňte likusáky, volají z Kraví hory brněnští umělci. Zbytečné, reagují kritici

Pátek, 12. srpna 2022, 13:35

Desítky let hyzdí oblíbený brněnský park na Kraví hoře likusové domky, které se v posledních letech dostávají do stále horšího technického stavu. Na stole radních se objevil nápad, aby objekty šly k zemi. Proti záměru se ale postavili umělci, kteří v prostorách tvoří. Město vymyslí, že položí lidem anketní otázku.

Místo bourání čeká brněnské „likusáky“ rekonstrukce, dál se však počítá s parkem

2. července 2024 10:02

Kvůli chatrnému stavu, který neodpovídá předpisům, mělo jít k zemi pět takzvaných likusáků na brněnské Kraví hoře. Stavební úřad v únoru oznámil jejich nájemcům z řad umělců, že je musí během pár dní vyklidit, a město rozdávalo výpovědi, které měly vypršet s koncem června. To už však neplatí.

Zprávy » Regiony » Jihomoravský kraj » Brno na září vyhlásilo anketu o využití pozemku bývalýc...

Brno na září vyhlásilo anketu o využití pozemku bývalých kasáren na Kraví hoře

Brno od 1 do 30. září vyhlásilo anketu, v níž se veřejnost může vyjádřit k budoucímu využití pozemků bývalých kasáren na Kraví hoře. Občanů se ptá, zda rozšířit park, nebo zachovat objekty pro experimentální tvorbu a kulturu.

Zbourejte staré likusáky na Kraví hoře, zaveleli lidé v Brně

Středa, 5. října 2022, 14:30

Facebook, X, Email, Print

Umělci bojují proti rozšíření parku na Kraví hoře, bojí se o své ateliéry

12. srpna 2022 6:43

Je jednou z mála posledních lokalit v Brně, kde na jednom místě přebývá početná komunita hudebníků, výtvarníků, architektů i řemeslníků. Bývalý vojenský areál na Kraví hoře s likusáky – přízemními domky z období druhé světové války – je prošípovaný zkušebnami, ateliéry, studií či dílnami.

měřuje k výrazné proměně. Konkrétně dojde v příštích letech ke se nachází staré likusáky. Město plánuje, že stavby půjdou k zemi rk. Proti nápadu se ale postavili umělci, a tak magistrát spustil se lidé vyslovili pro demolici.

Umělecká komunita na Kraví hoře: když ukrojíte kus, ztratí celek smysl

Jiří Malenovský

Spontánně vzniklá komunita umělců na Kraví hoře se přesvědčila, že špatná rozhodnutí politiků vyplývají často z nedostatku informací. Občanské iniciativy proto musí vést diskusi s politiky i veřejností.

- <https://www.procistejsbrno.cz/zahradkou-na-kravi-hore-si-lecim-dusi-rika-brnanka/>
- https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/brno-kravi-hora-nemocnice_2105192103_pj
- <https://brnenska.drbna.cz/zpravy/spolecnost/25014-zachraňte-likusaky-volaji-z-kravi-hory-brnensti-umelci-zbytecne-reagují-kritici.html>
- <https://brnenska.drbna.cz/zpravy/spolecnost/25463-zbourejte-stare-likusaky-na-kravi-hore-rekli-mestu-lide-v-brne.html>
- <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/regiony-zpravy-jihomoravsky-kraj-umelci-z-kravi-hory-vytvorili-petici-proti-rozsireni-parku-ma-pres-700-podpisu-211250>
- <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/regiony-zpravy-jihomoravsky-kraj-brno-na-zari-vyhlasilo-anketu-o-vyuziti-pozemku-byvalych-kasaren-na-kravi-hore-212996>
- https://www.idnes.cz/brno/zpravy/kravi-hora-park-brno-likusak-vut-umelec-hvezdarna-atelier.A220811_677863_brno-zpravy_zubr
- https://www.idnes.cz/brno/zpravy/likusaky-kravi-hora-brno-domky-rekonstrukce-planý-park.A240702_803992_brno-zpravy_krut
- <https://denikreferendum.cz/clanek/34422-umelecka-komunita-na-kravi-hore-kdyz-ukrojíte-kus-ztratí-celek-smysl>

The Naked City: Fragmentace města a psychogeografie

Koncept The Naked City vychází z psychogeografie, což je metoda zkoumání městského prostoru skrze subjektivní prožívání, emoce a spontánní pohyb lidí. Tento přístup formulovala v 50. letech situationistická internacionála a zejména její klíčová postava Guy Debord.

V roce 1957 Debord vytvořil mapu The Naked City, která radikálně zpochybnila tradiční urbanismus. Rozstříhal standardní mapu Paříže na fragmenty jednotlivých čtvrtí nebo míst s intenzivním emocionálním nábojem a propojil je červenými šipkami, které naznačovaly směr subjektivního pohybu člověka ve městě. Tento přístup ukazoval, že město není homogenním prostorem, ale spíše mozaikou oblastí s odlišnou atmosférou, mezi kterými lidé hledají vlastní intuitivní trasy, často v rozporu s oficiální urbanistickou strukturou.

Základní principy

Fragmentace prostoru – Město není plynulé, ale skládá se z izolovaných částí, mezi kterými existují skryté vazby.

Deriva (dérive) – Pojem označující spontánní, neplánované bloumání městem, které umožňuje vnímat prostor jinak než skrze běžné funkční trasy.

Bariéry a magnety – Některé prostory přitahují lidi a vytvářejí přirozená centra, zatímco jiné tvoří neviditelné hranice, které narušují přirozené pohybové vzorce.

Subjektivní vnímání města – Každý člověk vnímá město jinak na základě svých zkušeností, emocí a individuálního způsobu pohybu.

Aplikace The Naked City na Kraví horu

Kraví hora je ideálním prostorem pro aplikaci tohoto konceptu, protože zahrnuje různorodé prostředí – od formálních veřejných prostranství (hvězdárna, bazén) přes vágní terény až po uzavřené zahrádkářské kolonie a bývalé kasárny. Pomocí psychogeografické analýzy bychom mohli rozdělit Kraví horu na mentální fragmenty – místa, která přirozeně přitahují lidi, a bariéry, které brání plynulému pohybu. Následně bychom mohli pracovat s možnostmi propojení těchto fragmentů, a to nejen fyzickými cestami, ale i vizuálními osami, drobnými intervencemi a změnou funkce některých prostorů

Možné vrstvy The Naked City na Kraví hoře

Magnety – Silná centra pohybu (hvězdárna, bazén, kasárny, sportoviště).
Bariéry – Fyzické i mentální překážky (ploty zahrádek, prudké svahy).

Neformální trasy – Vyšlapané pěšiny, intuitivní propojení mezi fragmenty, využití vágní vegetace jako přirozených koridorů.

Průhledy a vizuální osy – Propojení míst nejen cestami, ale i pohledovými liniemi, které mohou vést pohyb nebo navádět k objevování.

Temporální dimenze – Proměna využití prostoru v čase, například sezónní otevření zahrádek veřejnosti nebo dočasné zásahy v kasárnách.

Ilustrace 102 — Illustration de l'hypothèse des plaques tournantes en psychogéographique, Guy Gebord, 1957

Inspirace

EMF + Ardevol

Inspirací je projekt, který revitalizoval prostředí prostřednictvím pěti klíčových kroků. Prvním bylo odstranění invazivní flóry, která na 90 hektarech vytlačovala původní chráněné rostliny. Následovalo selektivní odstranění 430 budov, což uvolnilo 1,2 hektaru zastavěné plochy a 6 hektarů urbanizovaného území. Celkem 45 000 m³ stavebního odpadu bylo recyklováno – materiál z místního kamene byl použit na místě a keramické materiály odvezeny k dalšímu využití.

Projekt také vytvořil hierarchii cest s recyklací stávajících tras, podporující přirozený pohyb návštěvníků. Hlavní cesta byla zúžena a upravena, aby harmonizovala s krajinou. Sekundární a terciární cesty vedly k vyhlídkám a citlivým oblastem, s minimálním zásahem do prostředí.

Podobný přístup by mohl být uplatněn na Kraví hoře, která je významným krajinným prvkem, který je dnes pro veřejnost obtížně přístupný. Tento koncept by umožnil zachovat prvky divokosti a vágnosti krajiny, zvýšit prostupnost zahrádkářských kolonií a obnovit původní charakter území.

EMF + Ardevol
Tudela-Culip, Cap de Creus, Spain
fotografie 103 – Cap de Creus, Foto Pau Ardevol, 2012

Habitat maison

V tomto projektu se studio zaměřilo na co nejmenší zásah – ponechali stromy na původních místech, upravili prostor kolem jejich kmenů a minimalizovali zásahy do terénu. Tento přístup oceňuji, protože zachovává původní charakter místa, zbytečně nekácí stromy a nevytváří nové zpevněné plochy. V mém projektu bych chtěl tento princip aplikovat tím, že se pokusím využít stávající zpevněné plochy, stavět pouze v rámci existujících obrysů a maximálně využívat dostupné konstrukce, které budou vhodné k dalšímu využití.

Iacaton &vassal
Maison, Cap ferret
fotografie 104 – Maison, Cap Ferret

transformace bytového domu

Jeden z referenčních projektů představuje přístup, kdy je stávající bytovka přestavěna jednoduchými zásahy na moderní a flexibilní obytný prostor. Místo zbytečného bourání původní struktury se projekt zaměřuje na její maximální využití a vylepšení. Tento přístup sice pravděpodobně nebude možné přímo aplikovat na žádný z objektů na Kraví hoře, přesto jej vnímám jako inspirativní princip.

Zajímavým aspektem projektu je také jeho sociální vrstva, která zahrnovala práci se současnými nájemníky jednotlivých bytových jednotek. Návrh umožnil směnu bytů mezi obyvateli podle jejich aktuálních potřeb a zároveň vytvořil prostor pro komunitní aktivity v rámci bytového domu. Tento přístup ukazuje, jak lze pomocí jednoduchých úprav nejen zlepšit funkčnost budov, ale také podpořit vznik komunitního života. Rád bych podobného přístupu použil při práci s bývalými kasárnami.

ZK/U Center for Art and Urbanistics

Centrum vzniklo přestavbou železničního depa na společný prostor pro kulturní aktivity. Zároveň je v objektu 13 jednotek pro práci, cowork či bydlení. Projekt je příkladem citlivého zachování industriálního charakteru místa. Bývalá nádražní budova je využita jako dílna, místo pro setkávání komunity a prezentační prostor pro umělce v rezidenci.

ZK/U – Centrum pro umění a urbanismus, založené v roce 2012, funguje jako nezávislá umělecká rezidence a projektový prostor vedený umělci.

Tento příklad ukazuje, jak klíčovou roli mohou komunity hrát při oživování opomíjených lokalit. Pro město je takové řešení výhodné nejen z hlediska finančního, protože komunity se často podílejí na opravách a údržbě lokality samy, ale také společenského. Vnímám zde paralelu s komunitou v bývalých kasárnách na Kraví hoře. Zachování a podpora stávající komunity by mohly být zásadní, ale za předpokladu že se lokalita otevře široké veřejnosti.

lacaton & vassal
transformation, Bordeaux
fotografie 105 – Transformation de 530 logements, bâtiments

KUNSTrePUBLIK
ZK/U Center, Berlin
fotografie 106 – ZK/U Aerial view, 2012

Kolonie Halen

Obytná kolonie, složená z 79 řadových domů, je zasazena do lesní mýtiny. Vyznačuje se propojením s přírodním prostředím, absencí automobilového provozu v ulicích a důrazem na komunitní život. Na kolonii se ukazuje, jak lze citlivě zasáhnout do krajiny, aniž by byla narušena její kontinuita – a že architektura krajinu zesiluje. Je to kompaktní, ale prostupná obytnou strukturu, která místo nevyčerpává, ale kultivuje. I po letech sturktura stále kvalitní a díky všudepřítomné zeleni stárne do krásy.

Atelier 5
Halen, Kirchindach, Švýcarsko
fotografie 107 – Siedlung Halen, Herrenchwanden, c2017

Obytná čtvrť Malagueira, Évora

Obytná čtvrť Malagueira od Álvára Siza je příkladem citlivého přístupu k sociálnímu bydlení, které reaguje na terén i historický kontext. Nízkopodlažní domy se přirozeně přizpůsobují krajině, vytvářejí kompaktní, ale otevřenou strukturu s důrazem na komunitní život. Charakter místa posilují i betonové akvadukty, které neslouží jen pro technickou infrastrukturu, ale dotvářejí vizuální identitu čtvrti.

Podobně jako Malagueira, i Kraví hora vyžaduje přístup, který nedomínuje, ale pracuje s kontextem. Místo s členitým terénem si žádá návrh, který se nevlamuje, ale zapojuje – pevně, a přesto s pokorou.

Álvaro Siza Vieira
Bairro da Malagueira, Évora
fotografie 108 – Obytná čtvrť Malagueira, Foto Petr Šmídek, 2013

Place Léon

Tento projekt ilustruje přístup, kdy méně znamená více. Studio bylo pověřeno přestavbou náměstí, ale po důkladné analýze zjistili, že místo už dobře funguje – atmosféra, proporce, stromy i měřítko. Nakonec došlo k výměně části mobiliáře a upravili štěrkový povrch. Náměstí jako takové bylo ponecháno beze změny. Klíčovou intervencí bylo dopravní zklidnění lokality a nové řešení dopravy v klidu.

Tento přístup, který preferuje zachování funkčního stavu a citlivé zásahy, považuji za inspirativní. Moderní architektura a urbanismus se tímto směrem postupně ubírají. V Česku zůstává takový přístup stále spíše výjimečný. Bohužel se i dnes bourají funkční budovy, a na malé efektivní zásahy, rekonstrukce a reuse se zapomíná.

lacion & vassal
Place Léon Aucoc, Bordeaux
fotografie 109 – Place Léon Aucoc, Bordeaux

Park am Gleisdreieck

Městská divočina propojená s pečlivě navrženou krajinou, prostor pro odpočinek, relaxaci, sport i všestranné využití – takový je Park am Gleisdreieck v Berlíně. Tento inovativní městský park vznikl za aktivní účasti místních obyvatel. Na ploše 26 hektarů se někdejší nepřístupná pustina proměnila v oblíbené místo pro místní i turisty všech generací. Park nabízí prostor pro bruslaře, běžce, chodce, volejbalisty, rodinné pikniky, zahrádkáře i technologické nadšence.

Návrh rozdělení funkčních ploch pracuje s kontrastem mezi upravenou částí parku a divokou přírodou. Namísto přidělování jasných funkcí jednotlivým místům nabízí flexibilní využití, které se přizpůsobuje potřebám uživatelů. V návrhu jsou použité lokální robustní a dlouhověké materiály. Jedinečná atmosféra parku je vytvořena kombinací průmyslového dědictví a zeleně.

Inspirací není jen projekt samotný, ale také kniha Designing parks (Grosch a Petrow, 2016), která popisuje, jak probíhal návrh tohoto parku, a klíčové principy, jak navrhnout kvalitní a moderní městský park.

LOIDL
Gleisdreieck Westpark, Berlin
fotografie 110 – Gleisdreieck Westpark, Foto Julien Lanoo, 2013

Co s tím?

Strategie

Kontinuální park

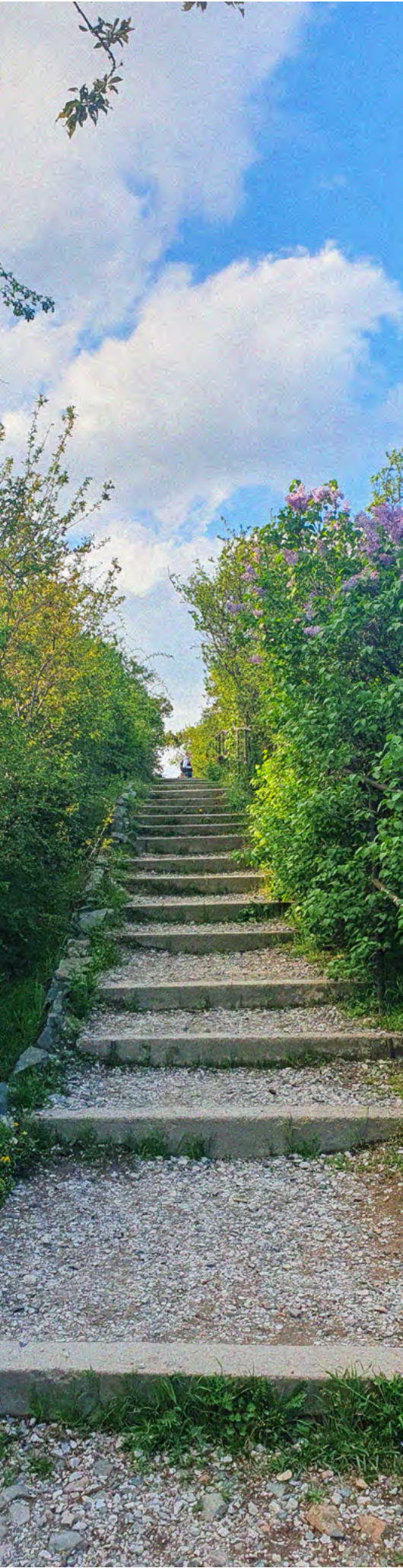
Území Kraví hory dnes působí hodně roztříštěně. Různorodé funkce, kterých je zde překvapivě mnoho, jsou často odděleny ploty, terénem nebo jinými fyzickými bariérami. Pohyb krajinou je omezen na jasně definované vstupy a cesty, přičemž chybí přirozená prostupnost a logické propojení. Aby se území stalo přehlednějším a čitelnějším, je třeba tyto bariéry odstranit. Inspirací mohou být referenční projekty, jako například Park am Gleisdreieck v Berlíně, kde se podařilo spojit funkčně i atmosféricky rozmanité prvky do soudržného celku.

Mělo by se tedy Kraví hora proměnit v kontinuální park, který zahrne všechny stávající funkce, ale v nové, uspořádané podobě? Potřebuje ale Brno další rozsáhlý městský park?

Prostupnost zahrádek

Zahrádky na Kraví hoře vznikly jako provizorium – území bylo původně určeno pro výstavbu univerzitního kampusu, která se však nikdy neuskutečnila. Zahrádkářská kolonie zde funguje již 90 let (2024), a přestože má bohatou historii, její budoucnost zůstává stále nejasná. Dnes zde existuje přibližně 600 zahrádek, všechny na pozemcích vlastněných městem. Všechny jsou oploceny, čímž znemožňují volný pohyb krajinou a izolují část území od veřejnosti.

Je možné najít kompromis mezi zahrádkáři a potřebami širší veřejnosti? Je dnešní model individuálního zahradničení ještě udržitelný, nebo jde spíše o privilegium několika stovek lidí v centru města? Možnou cestou jsou komunitní zahrady – otevřenější, sdílené prostory, které by zachovaly kultivační charakter místa a zároveň umožnily širší zapojení veřejnosti. Otvírá se tím i otázka městského zemědělství v širším kontextu.

Strategie

Terénní zářez z ulice Úvoz

Jižní a jihovýchodní okraj Kraví hory byl výrazně změněn při výstavbě nové obytné čtvrti na ulici Úvoz. Skála, která se původně táhla až k domům v ulici Grohova, byla odstřelena a její spodní partie zpevněna masivní kamennou zdí. Tím vznikl dnes již ikonický ostroh, který kromě své geologické hodnoty působí jako nepřekonatelná hranice mezi městem a parkovým územím. Je možné z této strany zpřístupnit Kraví horu a přidat tak nový pohled, nový vstup?

Areál kasáren

Areál bývalých kasáren je dnes ohraničený vysokým plotem, přístupný jen ze dvou míst. Navzdory uzavřenosti se zde vytvořila silná komunita – jednotlivé budovy slouží umělcům, architektům a dalším kreativním profesím. Stav objektů je však velmi špatný a blíží se hranici životnosti.

Měla by být tato komunita zachována i při případné přestavbě? Nabízí se možnost ponechat vzrostlou zeleň a stavět jen na místech současných zpevněných ploch. Nahradiť staré objekty novými, ale podobně nízkoprahovými, by mohlo pomoci udržet charakter místa i jeho současné využití. Komunita, která zde působí, se totiž stala důležitým aktérem a katalyzátorem změn v celém území.

SWOT

Strengths

Rozlehlé zelené plochy a panoramatické výhledy na Brno. Dnes již kvalitní rekreační funkce (sport, kultura). Historie místa, s přítomností bývalých kasáren a zahrádkářských kolonií. Vágnost Kraví hory umožňuje spontánní využití. Blízkost centra města. Spousta zeleně, stačí jen pravidelně udržovat.

Weaknesses

Kraví hora čelí několika výzvám, které brání jejímu plnému potenciálu. Rozd-robenost území, uzavřený charakter některých částí, bariéry, které omezují přístup a propojení jednotlivých funkcí. Tvrdé hrany mezi soukromým a ve-řejným. Strmé svahy komplikují pěší přístup, zejména z oblasti ulice Úvoz. Nekoncepční parkování všude na Kraví hoře.

Opportunities

Kraví hora nabízí šanci stát se souvislým celkem, propojujícím fragmen-tované části do jednoho kontinuálního parku, kde by se zahrádky, park a sportovní plochy propojily do organického celku. Citlivé zpřístupnění zahrádkářských kolonií, formou průchozích tras nebo komunitních aktivit, by umožnilo více otevřený vztah mezi veřejností a soukromými prostory. Možnost ponechat některé části prostoru k přirozenému vývoji. Podpora neformálního využití prostoru, bez přehnaného plánování a adaptace na proměny potřeb uživatelů.

Threats

Kraví hora čelí hrozbám, které mohou nenávratně změnit její charakter – de-veloperský tlak a riziko necitlivé výstavby, především v kasárnách, ohro-žují její jedinečný ráz. Přílišná formalizace a „zvelebení“ by mohly smazat autenticitu místa a zničit jeho specifickou atmosféru. Neochota některých aktérů ke změně, ať už vlastníků kasáren, nebo zahrádkářů, by mohla bránit otevřenějšímu modelu využití. Zanedbání údržby některých částí by pak mohlo vést k chaotickému nebo degradovanému prostoru, který ztratí svou harmonii.

fotografie 111 — Atmosféra mezi ploty, 2025

Zdroje

Zdroje literatury

ENIA, Marco a **MARTELLA**, Flavio, 2019. Reducing architecture: Doing almost nothing as a city-making strategy in 21st century architecture. Online. Frontiers of Architectural Research. Roč. 8, č. 2, s. 154-163. ISSN 20952635. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.foar.2019.01.006>. [cit. 2024-12-24].

GROSCH, Leonard a PETROW, Constanze A., [2016]. Designing parks: Berlin's Park am Gleisdreieck or the art of creating lively places. Berlin: Jovis. ISBN 978-3-86859-381-5.

HALUZÍK, Radan (ed.), 2020. Město naruby: vágní terén, vnitřní periferie a místa mezi místy. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-3041-2.

NASSAUER, Joan Iverson, 1995. Messy Ecosystems, Orderly Frames. Online. Landscape Journal. 1995-09-01, roč. 14, č. 2, s. 161-170. ISSN 0277-2426. Dostupné z: <https://doi.org/10.3368/lj.14.2.161>. [cit. 2024-12-24].

ŠIŠKA, Michal, 2011. Malé věci v krajině. V Řevnicích: Arbor vitae. ISBN 978-80-87164-67-9.

TRANCÍK, Roger, [1986]. Finding Lost Space: Theories of Urban Design. New York: Van Nostrand Reinhold. ISBN 04-712-8956-6.

VALENA, Tomáš, 2018. Vztahy: O vazbě k místu v architektuře. Praha: Zlatý řez. ISBN 978-80-88033-05-9.

Zdroje mapových podkladů

GOOGLE LLC, Google Earth. Online. Dostupné z: <https://earth.google.com/>. [cit. 2024-12-26].

MMB, [2024]. Mapový portál města Brna. Online. Dostupné z: <https://gis.brno.cz/>. [cit. 2024-12-26].

SEZNAM.CZ, Mapy.cz. Online. Dostupné z: <https://mapy.cz/>. [cit. 2024-12-26].

Obrázkové zdroje

ATELIER 5, Architekten Und Planer AG, c2017. Siedlung Halen, Herrenschwanden: Südfassade. Online. Atelier 5. Dostupné z: https://atelier5.ch/fileadmin/_processed_/b/7/csm_Halensiedlung_Halen_3_37070a-cd93.jpg. [cit. 2025-01-05].

ARDÈVOL, Pau, 2012. Tudela-Culip (Club Med) Restoration Project in the Natural Parc 'Cap De Creus'. Online. In: Divisare. Dostupné z: <https://images.divisare.com//images/emf-landscape-architects-j-t-ardevol-pau-ardevol-tudela-culip-club-med-restoration-project-in-the-natural-parc-cap-de-creus.jpg>. [cit. 2025-01-05].

DEBORD, Guy, 1957. The Naked City: Illustration de l'hypothèse des plaques tournantes en psychogéographique. Online. In: Frac Centre Val-de-Loire. Dostupné z: https://www.frac-centre.fr/gestion/public/upload/oeuvre/maxi/DEBO_009_05_01.jpg. [cit. 2025-02-10].

LACATON & VASSAL, 1996. Place Léon Aucoc. Online. In: Lacaton & Vassal. Dostupné z: <https://www.lacatonvassal.com/data/images/full/20130415-195534-z565.jpg>. [cit. 2025-01-05].

LANOO, Julien, 2013. Gleisdreieck Westpark. Online. In: LOIDL. Dostupné z: https://atelier-loidl.de/assets/components/phpthumbof/cache/Com_Loidle_Berlin_Gleis_20130620_20130621_01814dfc34bb84e61439e436bbf612ce96356.jpg. [cit. 2025-01-05].

RUAULT, Philippe, 2015. Transformation de 530 logements, bâtiments. Online. In: Lacaton & Vassal. Dostupné z: <https://www.lacatonvassal.com/data/images/full/20181214-145509-z254.jpg>. [cit. 2025-01-05].

RUAULT, Philippe, 1998. Maison, Cap ferret. Online. In: Lacaton & Vassal. Dostupné z: <https://www.lacatonvassal.com/data/images/full/20080419-203424-z876.jpg>. [cit. 2025-01-05].

ŠMÍDEK, Petr, 2013. Obytná čtvrť Malagueira. Online. In: Archiweb. Dostupné z: https://cdn.archmedia.eu/cache/images/buildings/gallery/picture_6937_10.jpg-1600x1200-obytna-ctvrt-malagueira-ve-meste-evora.jpg?algorithm=1&mtime=1642581869. [cit. 2025-01-05].

VYSTRČIL, Robert, c2005-2024. Červený kopec: Pohled z vrcholku. Online. In: DušeKarpát.cz. 2020. Dostupné z: <https://www.dusekarpat.cz/foto/cesko/cervený-kopec-8-v.jpg>. [cit. 2024-12-17].

VYSTRČIL, Robert, c2005-2024. Červený kopec: Areál cihelny. Online. In: DušeKarpát.cz. 2020. Dostupné z: <https://www.dusekarpat.cz/foto/cesko/kohnova-cihelna-1-v.jpg>. [cit. 2024-12-17].

VYSTRČIL, Robert, c2005-2024. Červený kopec: Kohnova cihelna. Online. In: DušeKarpát.cz. 2020. Dostupné z: <https://www.dusekarpat.cz/foto/cesko/kohnova-cihelna-2-v.jpg>. [cit. 2024-12-17].

ZK/U Aerial view, 2012. Online. In: KUNSTREPUBLIK. ZK/U Berlin - Center for Art and Urbanistics. Dostupné z: https://www.zku-berlin.org/fileadmin/_processed_/4/0/csm_DSC_5331_DxO-soft2-I_01_95bc963850.jpg. [cit. 2025-01-05].

OSTATNÍ NECITOVANÉ FOTOGRAFIE, byly pořízeny autorem práce, 2024-2025

ZKN
LS 2024